

Hogyan mentsük meg a demokráciát a technológiától?

Recenzió és kritika Francis Fukuyama, Barak Richman, and Ashish Goel: How to Save Democracy From Technology, Big Tech threatens democracy. Few have considered a practical solution: taking away the platforms' role as gatekeepers of content. Foreign Affairs, (2021. Január/Február) című cikkéről

A szerzőhármas, Francis Fukuyama, Barak Richman és Ashish Goel által írt cikk a nagy technológiai cégek piac- és politikatorzító hatásaira keres orvosságot. A nagy technológiai vállalatok monopóliumait felszámolandó olyan javaslatokat és áttekintést tesz, ami a vezető demokráciák példáin keresztül fejleszti tovább azok védelméről, demokratikus rendjének megőrzéséről kialakított gondolkodást.

A piacvezető technológiai mamutvállalatok uralják az információ terjesztését, ezért a politikai mozgósításban kulcsszerepet játszanak. A szerzők véleménye szerint ez egyedülálló fenyegetést jelent a jól működő demokráciákra. Habár az EU határozottabban próbál fellépni törvényeinek érvényesítésében, mint az USA, úgy tűnik, sokszor ez sem elég. Az elmúlt két évben ezért határozott lépések történtek a lehetséges visszaélések felszámolására, így indult több vizsgálat és per a nagy platformok ellen. Ezt nemcsak a demokraták (akik a szélsőségesektől féltek), hanem a republikánusok is támogatták (ők a platformok elfogultságától féltek). A szerzők egy intellektuális mozgalomról is írnak, ami nemcsak a veszéllyel való szembenézést, hanem a megoldását is egyre sürgetőbbnek tartja. A bevezető szakasz végén pedig felvázolják elképzeléseiket. Nézőpontjuk szerint csak kevesekben alakult ki reális kép a politikai károk valós méretéről, melyeket szerintük csak egy olyan szabályozással lehetne áthidalni, amely teret enged több „köztes szoftvernek” (middleware). Úgy látják, ez hatékonyabb lenne, mint feldarabolni a nagyokat, ugyanis abban az esetben helyükbe nőnének más hasonló cégek, uralva az egész piacot.

A bevezetés után egy rövid áttekintés során bemutatják a trösztellenes törvények kialakulását és annak okait. Többek között megtudhatjuk a cikkből, hogy a chicagoi iskola és az 1970-es évek nagy tudósai, Milton Friedman és George Stigler a trösztellenes törvények igen nagy szkeptikusai voltak, úgy gondolták, hogy a fogyasztók érdeke a nagyobb vállalatok kialakulása. A cikk szerint ezek a törvények lényegüket tekintve a Reagan-kormány után nem igazán változtak, ennek következtében a tapasztalatok is azt mutatták, hogy az amerikai gazdaság koncentráltabbá vált. A chicagoi iskola után azonban megerősödtek a monopóliumokkal és a chicagoi iskolával szembehelyezkedő hangok, amik kimondják, hogy az ilyen törvények a gazdasági és politikai értékeket (mint például a szólásszabadság) is védik meg.

A továbbiakban a Big Tech jelentette fenyegetéseket veszik sorra a szerzők. Az adatok nyújtotta előnyök mellett a használók által keltett pozitív visszacsatolási hurkokkal egyetlen vállalat dominálhatja a piacot, ezért nem a piaci részesedés, hanem a teljes piac válik céllá. Azon vállalatok versenyellenes tevékenységénél, melyek termékeit a fogyasztók felbecsülhetetlennek tartják, jóval nagyobbak ítéli a szerzőhármas az általuk jelentett politikai kockázatot. Létrehozhatnak szűrőbuborékokat, melyek felerősíthetnek vagy eltemethetnek bizonyos hangokat, ezáltal zavaróan befolyásolhatják a demokratikus politikai vitát, akár a választások eredményét szándékosan vagy akaratlanul befolyásolva. A nagy médiacégek a félrevezető tartalmak korlátozása érdekében (Donald Trump) és az azzal kapcsolatos felelősségvállalás miatt nagy nyomást helyeznek, a szerzők álláspontja szerint ez azonban nem hosszú távú megoldás. Ezek a vállalatok olyan adatokkal rendelkezhetnek, melyekkel egyszer akár köztisztviselőket is

megzsarolhatnak és melyekkel egy esetleges Facebook-Igazságügyi Minisztérium szövetség hatalmas károkat tudna okozni.

Úgy gondolják, a liberális demokrácia ismérve, hogy nem bízza egyének jóindulatára a politikai hatalmat, ezért akarták szabályozni a tartalmakat a kiegyensúlyozottság jegyében. Ez azonban rengeteg kérdést vetett fel, a szerzők példaként az 1987-ben megszüntetett FCC-t (Federal Communication Commission) hozták fel. Másik megoldásként a platformok sokfélesége merülhet fel, ennek sikeressége azonban kevésbé látszik valószínűnek, ugyanis ellenállásuk, illetve helyettesíthetőségük miatt nehéz lenne eredményeket elérni, ha mégis, az csak rövid távon jelentene sikert (lásd AT&T). Sokan az adatok hordozhatóságának biztosítása mellett érvelnek, ezt a szemléletet választotta az EU is. Bár néhány adat könnyen átvihető, kritikája mégis az, hogy a metaadatok többsége, melyek a célzott hirdetésekénél jelentős előny, platform-specifikusak. Ez a siker azonban a szerkesztői hatalom koncentrációját, és az ebből fakadó károkat nem számolja fel.

A szerzők a fentebb felsorolt megoldási javaslatokon kívül még a köztes szoftverek alkalmazhatóságát tekintenek át, ugyanis véleményük szerint az nem kap elég figyelmet. Ez a technológia lehetővé tenné, hogy a felhasználók maguk választhassák ki, hogy hogyan kezelje és szűrje az információkat az adott rendszer. Természetesen ez a megoldási javaslat is számos megválaszolatlan kérdést vet fel a finanszírozási oldaltól kezdve a hatáskörökön át egészen a platformok kurátori erejéig bezárólag, állítják a szerzők. A szkeptikusok azzal érvelnek, hogy ez a rendszer még zártabb véleménybuborékokat hozna létre, ami tovább polarizálná a már most is meglehetősen poláris amerikai politikát. A cikk a QAnon csoportok túlélését említi példaként, ugyanis kisebb platformokon továbbra is képesek lennének szerveződni a saját világnézetükhöz illeszkedő szűrőket használva.

A lezáró szakaszban a szerzők megfogalmazzák elképzeléseiket a jövővel kapcsolatban, ahol monopóliumellenes intézkedések jellemzik mind az USA, mind az EU jogalkotói szándékait. A szerzők szerint a „köztes szoftver” (middleware) képes feloldani ezt a helyzetet, mely visszaadja az irányítást magának a felhasználónak.

Fontos lenne kiemelni (a recenzió szerzője szerint), hogy a tájékozódás és tájékoztatás témakörében a személyre szabást nem éri kritika. A személyre szabás következtében az emberek nem integrálják a számukra nem kedvező híreket, hanem kilökik, és csak a saját világnézetük szerinti tényekkel, olvasatokkal hajlandók érdemben foglalkozni. Továbbá kritikai megközelítés a szólásszabadsághoz való viszonyulás, ugyanis olyan szintű függés alakulhat ki az ilyen nagyhatalmú vállalatokkal szemben, hogy nem lesz biztosítható jogaink valós gyakorlása. Az információs technológia meghatározó szerepe társadalmi hatását tekintve a köz által használt alapvető infrastruktúra részét képezi, így közhasznú szolgáltatásként kell rá tekinteni. Az ilyen lehetőségek vizsgálata, az ebből következő társadalmi szerepvállalásról folytatott diskurzus, és annak következményei elengedhetetlen részeit kellene, hogy képezzék az erről folytatott vitának.

Lits Levente¹

¹ egyetemi hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem
DOI: 10.14267/RETP2021.01.17